

Povest o strti mōči.

Spisal Ivo Česnik.

(Konec.)

Neke sobote, že pozno v jeseni, sem stopal s povešeno glavo po blatni cesti iz mesta. Doma je gospodinja sitnarila, zato sem šel.

Po polju daleč naokrog je bilo puoto. Tuintam je stala ob cesti kaka hiša. Sadno drevje na vrtu je stezalo oskubljene vrhove v zrak. Daleč pod goro se je čulo lajanje, pa strel. Zaspano se je razlegal glas lovčeve puške pod otožnim nebom. Nekaj vran je sedelo na nizkem drevju ob cestnem jarku. Zakričal sem, in vriščaje so odletele proti gozdu čez ravno polje. Pa je pridrdralo mimo suho kljuse z vozičkom. Spredaj je sedel voznik in se stiskal v kožuh. Počil ga je včasih z bičem in se zadril nad leno paro. Ženske — morda so bile tri — so se zadaj tiščale skupaj in šklepetale z zobmi. Gledale so me zvedavo iz svojih rut. Hodil sem dolgo. Imel sem vse blatne črevlje, in hlače so bile oškropljene s cestno brluzgo. Jelo me je zebsti. Pa sem pospešil korake, da bi se ogrel. Kar zaslišim za seboj glas :

„Kam tako hitro, fant? Počakaj malo!“

Močan je bil ta glas in votel. Zdelo se mi je, da prihaja iz gorske luknje. Ozrl sem sem se in ugledal za seboj dolgega, suhega človeka. Redke kocine so mu štrlele na vse strani. Na glavi je imel pokrivalo, podobno turški kapi. Nagubančeno čelo je kazalo nekaj divjega, dve ostro zarezani brazdi na obeh straneh topega nosa pa nekaj otožnega, da, skoraj jokajočega. Hlače je imel prišlec čisto raztrgane in blatne.

„Dober dan, fant! Kaj me tako gledaš? Jaz sem Janez Zabil. Zabil sem, zabil, vse, popolnoma vse, življenje, premoženje, čast, vse, no prav vse, veš. Kaj si pa ti?“

„Prvošolec sem.“

„Že zadosti. Tudi jaz sem bil, veš. Tri šole sem naredil, pa so me bacnili. Naj me, briga me!“

Moj tovariš je delal dolge korake, da sem moral skoro teči zraven njega. Glavo je držal mogočno in pokonci kot general. S fesom se je igral lahen veter, ki je bril po pustih pokrajini.

„Kaj se držiš tako kisló?“ me pogleda. „Vesel bodi in smej se, prijatelj!“

„Zebe me. Tudi bo skoro noč, moram domov.“

Bilo mi je neprijetno v njegovi družbi. Komaj sem čakal, da se ločiva. —

„Kam pojdeš? Glej, noč bo : v mesto je pa tako daleč. Tam je gostilna ob poti, tam se naješ in napiješ, potem pa pojdi z menoj.“

Branil sem se na vse pretege, toda pomagalo ni nič. Moral sem z njim. —

V gostilni sva sedla v kot. Bila sva sama. Dolgočasno je bilo. Le malo toplote je dajala velika peč. Ura je enakomerno tiktakala. Moj tovariš

je naročil pol litra vina, dve klobasi in kruha. Skrbelo me je, s čim bo plačal. Prinesla je debela krčmarica in postavila pred naju. Gledala je naju nekoliko nezaupljivo. Sumila je morda, da ne bova plačala.

„No, mati krčmarica, kaj naju tako gledate? Imam denar, imam. Starem Jerebu sem spisal tožbo; Maličevemu Štefanu sem pisal pismo na sina, pa sem dobil denar.“

Debela krčmarica je vžgala luč in naju pustila sama.

„Pij, pij!“ me je silil tovariš.

„Ne pijem rad.“

„Ti, ti, ali te ni sram? Si li punca? Prinesem cukrčka, punčko. Študent mora piti.“

Silil me je in silil, naposled sem nekaj posrebnil.

„Glej, jaz sem bil nekdanj tudi mlad. Pa sem delal, kar so hoteli drugi. Otresel sem jarem, pa sem zbežal na pokrajino. Doma je hotel oče z menoj pometati, pa sem se poslovil, vzela doto in odšel. Veš, fant, mislil sem, da bom v svetu samo vriskal in pel. Mlado jutro mi je trkalo povsod z veselimi licem na okno, a motil sem se. Pa nič ne de. Saj je vse eno. Živim, kot bi tako živel, in to je glavna reč. Zdaj sem prebival celo poletje v raztrgani bajti. Sove skovikajo celo noč, pa me ni strah.“

„Zagrešili ste svoj cilj. Delali bi bili, prijatelj.“

„Saj delam, veš, ves teden delam. Pa pride nedelja, pa vse zapijem, še v pondeljek pijem. Tako je zapravljen zaslužek celega tedna.“

„Nehali bi piti!“

„E, nič! Že vem, kaj naredim. V Ameriko pojdem, tam se prerodim. Koga poprosim, da mi da za voznino. Morda me usliši.“

Zunaj je zapela harmonika. Kmalu je prispela v sobo cela vrsta svatov, s šopki za klobuki, za njimi dekleta, pred vsemi sta pa ženin in nevesta.

„Dober večer, France! Bog živi tebe in tvojo nevesto!“

Moj tovariš se je spravil med svate in me je pustil samega. Nekaj časa sem gledal, kako so pili in peli, potem sem se pa počasi izmuznil iz sobe. Stopil sem v hladno noč. Sivi oblaki so še vedno viseli na nebu, nalahno je pršelo iz njih. Tam v daljavi sem videl mesto, luči so brlele, na pol in motno so se videle v megli. Tam po cesti je drčal voz, bič je počil, zalajal je pes ob cesti, pa je bilo spet vse tiho.

Zazeblo me je, vtaknil sem roke v žepe in začel urno meriti blatno cesto. Hodil sem negotovo. Zdajnzdaj sem zadel ob kamen kraj ceste, da sem se skoro izpoteknil. V daljavi sem še slišal harmoniko in vpitje fantov; Janeza Zabila je bilo tudi slišati. Pel je s hripavim glasom staro dijaško: „Raztrgan ves in razcapan.“ Zastudilo se mi je tisto življenje brez zmisla in namena, brez višjih ciljev.

Dež je pršil vedno gosteje, pospešil sem korake, ali vendar sem bil čisto moker, preden sem došel v svoj kot. Gospodinja se je jezila, jaz pa sem začutil tedaj prvič bolečino v prsih.

Pred Božičem sem dobil od doma pismo. Prav hitro sem ga odprl in hlastno prebral. Pisala mi je mati. Žalostno je bilo njeno poročilo. Oče je zmrznil v snegu. Napil se je žganja, pa je umrl, zmrznil v jarku ob poti. Komaj sem mogel prebrati tiste črke. Bile so prepojene s solzami. Sesedel sem se na kovčeg in jokal dolgo.

Prišla je gospodinja in me vprašala odurno :

„Kaj se kisaš?“

„Oče so mi umrli.“

„Bog jim daj dobro! Nič ne pomorejo solze. Moli, moli, pa ne kisaj se!“

Odšla je trda gospodinja, jaz pa sem jokal naprej.

Imel sem rad očeta.

Potrla mi je duha ta nenadna smrt, in še bolj sem slabel. — — —

* * *

Hiralo je moje življenje, ginilo je skoro vidoma, gospod Vladimir.

Za Božič sem se peljal domov. Mati so mi poslali prihranjene novce in mi zabičali, naj pridem. Odpravil sem se na dolgo pot, čeprav je snežilo.

„Saj se bom peljal skoro do doma“, sem si mislil. „Do Kotanja me bo peljala železnica, potem pa poštni voz do domačega kraja.“

Natlačili so nas v tisti poštni voz. Mene je zadela prav bridka usoda. Sedel sem spredaj pri postiljonu in se tiščal v zanošeni plašč.

Vreme je bilo slabo. V debelih kosmičih je padal sneg na hribe in doline. Burja je brila in kadila z belimi kosmatinami, da ni bilo videli dva sežnja pred seboj. Nebo je bilo poveznjeno na zemljo, in bati si se moral, da se ne dotakneš z glavo mogočnega svoda. Brilo je in se kadilo, cvililo je po drevju ob cesti, da so stara debla ječala in stokala, kot bi jih kdo bičal. Pripodila se je iznova burja in je zapiskala ob telegrafičnih kolih. Nosilo mi je snežinke v glavo, nametalo mi jih je v nos in ušesa.

Konja sta dirjala, voz je drdral, dva gospoda in gospodični, ki sta se peljali na počitnice, so glasno govorili v vozu in se smejali nagajivemu snegu. Žvižgala je spet burja in kosmičev nanesa na okna, da se je talilo po šipah. Postiljon je kadil pipo. Bil je star in izkušen.

„Kako tuli, ta nagajivka! Večkrat nam je že prevrnila voz. Le napenjaj svoje mehove! Danes tako piska, kot bi imeli svatbo.“

Tako pretrgano je govoril kakor sam s seboj.

Zeblo me je, in začel sem se tresti.

„Ali te trese? Čakaj, kako bi odpomogla? Zavij se v tale koc! — Veš, star sem že, pa sem že veliko ljudi vozil v vsakem času, poleti in pozimi, ponoči in podnevi. Bilo je pred kakimi desetimi leti, pa sem peljal pozimi v največji burji starega bolehnega gospoda iz Kotanja. Tema je bila in medlo je strahovito. Zadremal sem na vozu. Čez čas se prebudim, pa zaslišim v vozu stokanje, ki je pa prenehalo. Čez pol ure ustavim na Prevalu in pogledam v voz. Starec je bil mrtev. Strah me je bilo potem, res strah. Veš, tukaj je človeka rado strah. Pravijo, da hodi tod okoli vrag.

V takih nočeh, ko brije burja in polzi sneg izpod neba, razgraja on po Rebrnicah, pravijo. Vicajo se tod ljudje, no pa jaz jih še nisem videl — ali strah me je vendar včasih tod.“

Zeblo me je hujše in tresel sem se mraza. Postiljon je pripovedoval naprej svoje malozanimive zgodbe; voz je drdral; konja sta stresala z glavama in pekerala po brluzgasti cesti; burja je pa še vedno tulila in mi metala snežinke v obraz.

Dolga je bila tista pot. Ko smo se zvečer pripeljali v trg, sem bil ves prezebel, da sem komaj skočil z voza na opolzko cesto.

Še pol ure sem jo mahal domov. Med potjo mi je vzelo klobuk. Počival sem v zatišju, na sneg sem se vlegel, pa sem skoro zaspal. S silo sem premagal nadležnega gosta.

Kako je strlo mojo moč! Trden sem bil nekdanj in brigal se nisem za mraz; zdaj me je pa tako prevzelo, da sem jokal po poti, jokal kot dete v naročju materinem. Prijokal sem domov. Legel sem na postelj. In z nje nisem več vstal. Gledal sem skozi okno, kako so naletavale snežinke tam zunaj; mati so pa jokali ob moji postelji. Zahotelo se mi je tedaj po življenju, zaradi matere se mi je zahotelo. Ali moja moč je bila strta, in življenje je ginilo. To so bile počitnice!

O pustu mi je ugasnila luč oči. — —

Dolgo je trajal moj poset. Zdaj pa z Bogom, gospod Vladimir!“

Zbudil sem se tedaj. Gledal sem okrog sebe in iskal Lojzeta. Tako so me prevarale sanje. Imel sem vse za resnico.

Drugo jutro sem vstal in šel k maši. Na pokopališču sem videl Lojzetovo mater. Tako glasno je ihtela in vila roke, da bi se je bil usmilil kamen. Sodim, da ne bo dolgo.“

* * *

To je pravil na Nanosu prijatelj Vladimir. Solnce je zahajalo. Vso bajno čarobo so izlivali žarki na zelena kraška brda in sinje morje tam v daljavi je bleščalo.

Ovce so se vračale v staje. Peli so glasno zvonci, in čređa je beketala. Mrak je legal na zemljo. Lahna burjica je završala po smrekah in jelkah v gozdu.

Čulo se je lajanje ovčarskih psov; čuli so se klici, odmevi od gorâ. Tam nekje v daljavi je nekdo vriskal.

Doli pa sinje adrijansko morje, tako čarovito in lepo kot skupaj vsi safiri in opali iz bogate Indije. In zelena kraška brda, hribčki in ozke dolinice; na hribčkih bele cerkvice, in ravno goriško polje z zeleno Vipavico, kot srebrn trak med polji in livadami — vse to je kot na sliki.

Še danes mislim rad na tisti prizor in na povest o strti mōči.

